

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فقه ۱

درس تمهیدی فی الفقه الاستدلالی

سطح ۲

درس ۱۷

استاد: حجت الاسلام و المسلمین امینی

آموزشیار: سید هادی ساجدی

مقدمه

غسل از جمله اموری است که با توجه به موجبات و انواعش در کتاب طهارت مطرح می‌شود. موجبات غسل شش مورد می‌باشند که در این درس پس از ذکر این موجبات ششگانه، به توضیح و تعلیل اولین آنها یعنی جنابت می‌پردازیم.

در این راستا نخست موجب غسل جنابت را بیان کرده و حکم لواط را در این رابطه خواهیم گرفت، سپس حکم رطوبت مشتبّه بعد از جماع و عدم وجوب نفسی غسل جنابت را مطرح خواهیم کرد و در ادامه به بیان مستند هر کدام از این احکام خواهیم پرداخت.

متن عربى

الغسل

يجب الغسل للجنابة، و الحيض، و النفاس، و الاستحاضة و الموت، و مس الميت.

غسل الجنابة و سببه

تتحق الجنابة باحد السببين: خروج المنى، و الجماع فى قبل المرأة او الدبر.

و يلحق بالاول خروج الرطوبة المشتبهة بعد الغسل و قبل الاستبراء بالبول . و يجب الغسل لكل مشروط بالطهارة اذا وجب.

و المستند فى ذلك:

١- اما سببية خروج المنى، فلصحيحة الحلبي : « سالت ابا عبد الله (ع) عن المفخذ، عليه غسل؟ قال : نعم اذا انزل » و غيرها.

و اما تحققها بالجماع فى قبل المرأة و دبرها، فلاطلاق قوله تعالى: «او لامستم النساء فلم تجدوا ماء...»، مضافا الى النصوص الكثيرة.

٢- و هل الوطء فى دبر الذكر -الذى هو من الكبائر- موجب الجنابة أيضا؟

المشهور ذلك.

و قد يستدل له:

بالإجماع المدعى من قبل السيد المرتضى.

و بإطلاق صحيحة محمد بن مسلم عن احدهما عليهما السلام: «سألته متى يجب الغسل على الرجل و المرأة؟

فقال: إذا أدخله فقد وجب الغسل و المهر و الرجم»

و برواية أبى بكر الحضرمى عن أبى عبد الله عليه السلام : «قال رسول الله صلى الله عليه و آله : من جامع غلاما جاء يوم القيامة جنبا لا ينقيه ماء الدنيا، و غضب الله ع ليه و لعنه و أعد له جهنم و ساءت مصيرا . ثم قال: ان الذكر يركب

الذكر فيهتز العرش لذلك»

و اذا تمت هذه الوجوه كلاً او بعضاً حكمتنا بالجنابة و الا يبقى الاحتياط أمرا مناسبا، و هو يتحقق بالجمع بين الغسل و

الوضوء فيما اذا لم يفرض سبق الوضوء و الا كفى الغسل كما هو واضح.

٣- و اما لحوق الرطوبة المشتبهة بالمنى حكما، فلصحيحة محمد ابن مسلم: «سألنا أبا عبد الله عليه السلام عن الرجل

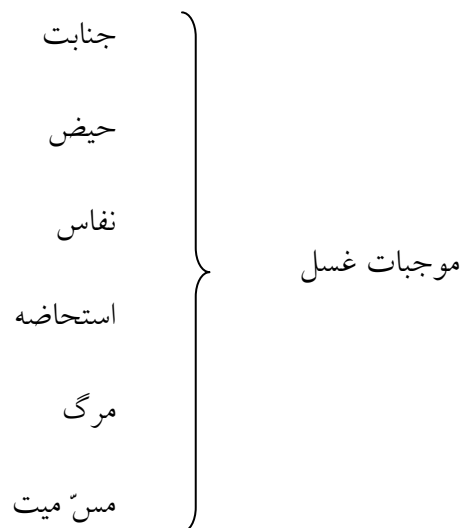
يخرج من احليله بعد ما اغتسل شىء، قال: يغتسل و يعيد الصلاة إلا ان يكون بال قبل ان يغتسل فانه لا يعيد غسله».

٤- و اما عدم وجوب غسل الجنابة فى نفسه، فلاصل البراءة بعد عدم الدليل على الوجوب.

و اما وجوبه للواجب المشروط بالطهارة، فهو مقتضى وجوب مقدمة الواجب و لو عقلا.

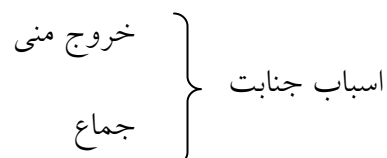
موارد وجوب غسل

در شش مورد غسل واجب می‌شود. آن موارد عبارتند از: جنابت، حیض، نفاس، استحاضه، مرگ و مسّ میت.

غسل جنابت

حالت جنابت در دو صورت حاصل می‌شود. اول اینکه منی از بدن خارج شود و دوم اینکه فردی با دیگری نزدیکی کند و عمل دخول رخ دهد. در اینجا فرقی نمی‌کند دخول از جلو باشد یا از عقب و یا اینکه همراه با خروج منی باشد یا بدون آن.

دو نکته

اول: همانطور که پس از بول عمل استبراء مستحب است، در غسل نیز مستحب است. اما استبراء در غسل به بول کردن است. اگر کسی پس از غسل، استبراء نکرده و رطوبتی از او خارج شود که مشتبه بوده و ماهیت آن نامعلوم باشد، حکم خروج منی را دارد.

دوم: غسل وجوب ذاتی ندارد و در صورتی واجب می‌شود که انسان بخواهد عمل واجب دیگری که مشروط به غسل است را - مثل نماز - انجام دهد.

تطبیق

الغسل

غسل

۱۷

يجب الغسل للجنابة، و الحيض، و النفاس، و الاستحاضة و الموت، و مس الميت.

غسل برای جنابت، حیض، نفاس، استحاضه، مرگ و مس میت واجب می شود.

غسل الجنابة و سببه

غسل جنابت و سبب آن

تعق الجنابة باحد السببين: خروج المنى، و الجماع في قبل المرأة او الدبر.

جنابت با یکی از دو سبب: خروج منی و عمل نزدیکی در جلو زن یا پشت محقق می شود.

و يلحق بالاول خروج الرطوبة المشتبهة بعد الغسل و قبل الاستبراء بالبول . و يجب الغسل لكل مشروط بالطهارة اذا

وجب.

خارج شدن رطوبت نامعلوم پس از غسل و قبل از استبراء با بول به (سبب) اول ملحق می شود. و غسل برای هر

عملی که مشروط به طهارت است وقتی آن عمل واجب شود، واجب می شود.

Sc01 → ۷:۱۳

بررسی ادله احکام پیش گفته

برای اثبات اینکه خروج منی موجب جنابت می شود می توان به روایاتی اشاره کرد که از آن جمله صحیحه حلبی

است. در این صحیحه امام (ع) به صراحت و جوب غسل را منوط به انزال یعنی خروج منی می دانند.

اما در مورد سبب دوم مبنی بر اینکه عمل نزدیکی در جلو یا عقب زن موجب جنابت می شود، علاوه بر نصوص

فراوان می توان به اطلاق آیه ۶ سوره مائده که فرمود: «یا اینکه زنان را لمس کنید» استدلال کرد. در این آیه لمس

زنان که کنایه از نزدیکی با آنان است را سبب جنابت می شمارد و این تعبیر از این جهت که نزدیکی از جلو باشد

یا عقب، منی خارج شود یا نشود اطلاق دارد و همه این موارد را شامل می شود.

سببیت دخول در پشت مرد

اگر بین دو مرد عمل لواط که از گناهان کبیره است انجام شود، آیا این گونه نزدیکی هم باعث جنابت و در نتیجه

و جوب غسل می شود؟ مشهور فقهاء معتقدند این عمل موجب جنابت و جوب غسل است.

دلیل حکم مشهور

دلیل اول: اجماعی است که از سوی سید مرتضی ادعا شده است^۱.

^۱. نقله عنه فی المعتبر: ۱/۸۱؛ مدارک الاحکام: ۱/۲۷۲.

دلیل دوم: اطلاق صحیحه محمد بن مسلم^۱ است. در آن روایت امام (ع) در پاسخ به زمان وجوب غسل می‌فرماید: هنگامی که مرد داخل کند در فرج، غسل و رجم و مهر واجب می‌شود. و این فرج اطلاق دارد در اینکه فرج زن باشد یا مرد.

دلیل سوم: در روایتی^۲ از امام صادق(ع) به نقل از رسول خدا (ص) آمده است: کسی که با پسر نوجوانی نزدیکی کند، روز قیامت جنب محشور می‌شود در حالی که آب دنیا او را پاک نکرده است. پس روایت بیان می‌کند که غسلی که در دنیا کرده است موجب پاکی او نمی‌شود. لذا اصل انجام غسل در آن مفروض گرفته شده است.

جمع بندی ادله

گویا مصنف این سه دلیل را تمام نمی‌داند، چرا که اجماع مدرکی است لذا دلالت ندارد. در دلیل دوم هم به قرینه اینکه بلافاصله پس از غسل وجوب مهر ذکر شده است، حکم آن مختص به زن می‌شود. دلیل سوم هم در مقام بیان یک امر معنوی است و نه حکم شرعی تا بتواند مستند قرار بگیرد. با توجه به این اشکالات مصنف می‌گوید اگر هر سه دلیل یا بعضی را پذیرفتیم، حکم به جنابت می‌کنیم. و اگر نپذیرفتیم در این صورت هم به جهت پرهیز از مخالفت با مشهور مناسب است احتیاط کنیم. احتیاط به این است که شخص اگر قبلا وضو داشته فقط غسل کند و اگر وضو نداشته، هم غسل کند و هم وضو بگیرد.

تطبیق

و المستند فی ذلک:

و دلیل بر آن:

۱- اما سببیه فوج المنی، فلصحیحة الحلبي: «سالت ابا عبد الله(ع) عن المفخذ، علیه غسل؟ قال: نعم اذا انزل» و غیرها. اما سبب بودن فروج منی، پس بخاطر صحیحه حلبی است: «از امام صادق (ع) پرسیدم در مورد میان ران گذارنده (یعنی دخول رخ نداده است). آیا غسل بر او واجب است؟ فرمود: بله اگر منی خارج شود.» و غیر این صحیحه است. و اما تحققها بالجماع فی قبل المرأة و دبرها، فلاطلاق قوله تعالی: «او لامستم النساء فلم تجدوا ماء...»^۳، مضافا الی النصوص الكثيرة.

و اما محقق شدن جنابت با نزدیکی در جلو و پشت زن، پس بخاطر اطلاق سخن خداوند متعال است: «یا زنان را لمس کردید (کنایه از نزدیکی) پس آب نیافتید...»، علاوه بر روایات بسیار.

۲- و هل الوطء فی دبر الذکر -الذی هو من الكبائر- موجب الجنابة أيضا؟

و آیا دخول در پشت مرد - که از گناهان کبیره است - هم باعث جنابت می‌شود؟

۱. وسائل الشیعة الباب ۶ من أبواب الجنابة الحدیث ۱.

۲. وسائل الشیعة الباب ۱۷ من أبواب النکاح المحرم الحدیث ۱.

۳. المائدة: ۶.

المشهور ذلك.

مشهور آن است. (یعنی موجب جنابت می شود)

و قد يستدل له:

و گاهی برای این حکم استدلال می شود:

بالإجماع المدعى من قبل السيد المرتضى.

به اجماعی که از سوی سید مرتضی ادعا شده است.

و بإطلاق صحیحة محمد بن مسلم عن احدهما عليهما السّلام: «سألته متى يجب الغسل على الرجل و المرأة؟

و به اطلاق صحیحه محمد بن مسلم از امام باقر (ع) یا امام صادق (ع): «از او پرسیدم چه وقت غسل بر مرد و زن

واجب می شود؟

فقال: إذا أدخله فقد وجب الغسل و المهر و الرجم»

پس فرمود: هنگامی که مرد داخل کند آن را پس غسل و مهر و رجم واجب شده است»

و بروایة أبی بکر الحضرمی عن أبی عبد الله عليه السّلام : «قال رسول الله صلّى الله عليه و آله : من جامع غلاما جاء

يوم القيامة جنبا لا ينقيه ماء الدنيا، و غضب الله عليه و لعنه و أعدّ له جهنّم و ساءت مصيرا. ثم قال: ان الذكر یركب

الذكر فیهتر العرش لذلك»

و به روایت ابی بکر حضرمی از امام صادق (ع): «رسول الله (ص) فرمود: کسی که با پسر نوجوانی نزدیکی کند، روز

قیامت وارد می شود در حالی که جنب است و آب دنیا او را پاک ن می کند، و خشم خدا بر اوست و خدا او را لعنت

کرده و برایش جهنم را مهیا کرده است و جهنم بد سرنوشتی است . سپس فرمود: همانا (وقتی) مرد بر مرد سوار شود

(کنایه از نزدیکی) پس به دلیل آن عرش به لرزه در می آید.»

و اذا تمت هذه الوجوه كلاً أو بعضاً حکمنا بالجنابة و الا یبقی الاحتیاط أمرا مناسباً، و هو یتحقّق بالجمع بین الغسل و

الوضوء فیما اذا لم یفرض سبق الوضوء و الا کفی الغسل كما هو واضح.

و اگر همه یا بعضی از این دلایلها تمام باشد، ما حکم به جنابت می کنیم و الا احتیاط امر مناسبی باقی می ماند، و

احتیاط با جمع میان غسل و وضوء در جایی که وضوی سابق ی نباشد، محقق می شود و اگر وضوی سابقی باشد

همانطور که واضح است غسل کافی است.

SC02→19:55

دلیل ملحق شدن رطوبت نامعلوم به منی

گفته شد که اگر شخصی بعد از خروج منی بول نکند و پس از انجام غسل رطوبتی از او خارج شود، این رطوبت حکم منی را دارد. دلیل آن صحیح‌ه‌ای است که محمد بن مسلم^۱ نقل می‌کند و در آن، امام (ع) به صراحت همین حکم را با قیودش ذکر می‌کند.

عدم وجوب نفسی غسل

غسل جنابت به خودی خود واجب نیست، بلکه وجوبش منوط به واجبی است که مشروط به طهارت است. اما اینکه به خودی خود واجب نیست، چون از سویی دلیلی برای اثبات این وجوب نداریم و از سوی دیگر اصل برائت جاری می‌شود. اما نسبت به اینکه وجوبش غیري است، باید گفت چون غسل مقدمه است برای واجباتی که مشروط به طهارتند. و مقدمه واجب، واجب است. اگر نگوییم هم وجوب شرعی دارد و هم وجوب عقلی، حداقل وجوب عقلی را دارد.

تطبيق

۳- و اما لحوق الرطوبة المشتبهة بالمنى حكما، فلصحيحة محمد ابن مسلم: «سألت أبا عبد الله عليه السلام عن الرجل يخرج من احليله بعد ما اغتسل شيء، قال: يغتسل و يعيد الصلاة إلا ان يكون بال قبل ان يغتسل فانه لا يعيد غسله». و اما ملحق شدن رطوبت نامعلوم به منی از حیث حکم، پس بدلیل صحیح‌ه محمد بن مسلم است: «از امام صادق (ع) پرسیدم در مورد مردی که پس از غسل کردن چیزی از آلتش خارج می‌شود، فرمود: غسل می‌کند و نمازش را اعاده می‌کند مگر آنکه قبل از غسل کردن بول کرده باشد پس همانا او غسلش را اعاده نمی‌کند».

۴- و اما عدم وجوب غسل الجنابة في نفسه، فلاصل البراءة بعد عدم الدليل على الوجوب. و اما وجوبه للواجب المشروط بالطهارة، فهو مقتضى وجوب مقدمة الواجب و لو عقلا. و اما عدم وجوب نفسی غسل جنابت، پس بدلیل اصل برائت است بعد از اینکه دلیلی بر وجوب، وجود ندارد. و اما وجوب غسل برای واجبی که مشروط به طهارت است، پس آن مقتضای وجوب مقدمه واجب است و لو اینکه (وجوب) عقلی باشد.

^۱. وسائل الشیعة الباب ۳۶ من أبواب الجنابة الحديث ۶.

چکیده

۱. اسباب وجوب غسل شش مورد است که عبارتند از: جنابت، حیض، نفاس، استحاضه، مرگ و مسّ میت.
۲. دو عامل جنابت، خروج منی، و نزدیکی با زن می‌باشند که با رخ‌دادن آنها غسل جنابت واجب می‌شود.
۳. استبراء در غسل به بول کردن است. اگر کسی پس از غسل، استبراء نکرده و رطوبتی مشتبه و نامعلوم از او خارج شود، حکم خروج منی را دارد.
۴. غسل وجوب ذاتی ندارد. و در صورتی واجب می‌شود که انسان بخواهد عمل واجب دیگری که مشروط به غسل است را - مثل نماز - انجام دهد.
۵. مشهور فقهاء معتقدند عمل لواط که از گناهان کبیره است، موجب جنابت و وجوب غسل است.
۶. مصنف هر سه دلیل مشهور مبنی بر حصول جنابت در اثر لواط را مخدوش دانسته، اما به جهت پرهیز از مخالفت با مشهور احتیاط را مناسب می‌داند.
۷. احتیاط درباره کسی که لواط کرده به این است که اگر قبلاً وضو داشته فقط غسل کند و اگر نداشته هم غسل کند و هم وضو بگیرد.
۸. غسل جنابت وجوب غیری دارد؛ زیرا دلیل مستقلی برای وجوب آن نداریم. این غسل برای واجباتی که مشروط به طهارتند مقدمه است. و مقدمه واجب، واجب است.